

РЕЦЕНЗИЯ

От: проф. д-р Тилчо Колев Иванов

Научна специалност: Икономика и управление (Икономика на отбраната и сигурността)

ВУ: Академия на МВР

Относно: конкурс за доцент по научна специалност *Икономика и управление (Икономика на отбраната)*, професионално направление 3.8 *Икономика* в УНСС.

1. Информация за конкурса

Конкурсът е обявен за нуждите на катедра „Национална и регионална сигурност (КНРС)“, факултет „Икономика на инфраструктурата“ на УНСС съгласно Решение на АС № 5/12.07.2017 г. в конкурс, обнародван с ДВ бр. 69 от 25.08.2017 г. Участвам в състава на научното жури по конкурса съгласно Заповед №2242/24.10.2017 г. на Ректора на УНСС.

2. Информация за кандидатите в конкурса

В конкурса участва само един кандидат – Георги Георгиев Пенчев

Кандидатът по конкурса е роден на 24 април 1972 г. в гр. Русе. Завършва бакалавърска степен по Икономика на отбраната и сигурността (1997-2001 г.) и докторантура в КНРС в периода 2002-2007 г. От април 2005 до 2009 г. е редовен асистент в катедрата. Получил е образователна и научна степен „доктор“ по Икономика и управление (Отбрана и сигурност) с дисертационен труд на тема „Усъвършенстване на процесите за развитие на въоръженията в Р. България“ през 2009 г. Участвал е в една дългосрочна научна специализация в ВІСС, Бон, Германия и краткосрочни в Мюнхен, Брюксел и Маракеш.

Гл. ас. Георги Пенчев е главен асистент в КНРС на УНСС от 2009 г. Член е на Факултетния съвет на факултет „Икономика на инфраструктурата“.

Кандидатът е представлявал УНСС в колективни обществени съвети на МО. Член е на научно-изследователски мрежи (INSEN и NSSC) на Международната агенция по атомна енергия и Консултативния съвет на Центъра за изследване на сигурността и отбраната на УНСС,

3. Изпълнение на изискванията за заемане на академичната длъжност

3.1. Изпълнение на количествените изисквания

Предложената карта за изпълнение на количествените изисквания за заемане на академичната длъжност „доцент“ в УНСС показва 727 точки, което е почти 2,5 пъти повече от минималния праг от 300 изисквани точки. Голяма част от тези точки са от активна изследователска дейност на кандидата.

3.2. Изпълнение на качествените изисквания

Кандидатът изпълнява качествените изисквания за новата академична длъжност. Той е утвърден изследовател, опитен лектор, който активно работи и има принос за утвърждаване на доброто име на УНСС, за утвърждаване и развитие на добрите управленски практики, академични традиции и дух в университета.

Съветът по хабилизация на УНСС с Протокол No 2/16.05.2017 г. взема решение, че кандидатурата на гл. ас. Георги Пенчев съответства на количествените и качествени изисквания, приети от АС на УНСС. Предлага на КНРС да инициира конкурс за заемане на академична длъжност „доцент“ в УНСС.

4. Оценка на учебно-преподавателската дейност

Кандидатът по конкурса е натрупал значителен преподавателски опит, включващ участие и съучастие в разработка на учебни програми по редица дисциплини, авторство и съавторство на учебници и монографии. В предходния 12 годишен период на работа като асистент в КНРС е изградил необходимата степен на подготвеност за заемане на новата академична длъжност. Тази подготвеност отговаря напълно на спецификата на обявения конкурс по специалност „Икономика и управление (Икономика на отбраната)“.

5. Обща характеристика на представените научни трудове/публикации

5.1. Основни направления на изследователската дейност

Анализът на трудовете на кандидата дава основание за разграничаване на следните три основни направление на изследователската му дейност:

- Икономически проблеми на отбраната – трудове 8, 9,10, 11, 15, 16, 17, 19, 20, 25.
- Проблеми на престъпността– трудове 13, 14, 21, 22.
- Проблеми на управлението на кризи – трудове 12 и 24.
- Проблеми на обучението и научните изследвания за отбрана и сигурност – трудове 18, 23, 26.

5.2. Обобщение на получените научни и научно-приложни резултати

Публикациите по икономически проблеми на отбраната, освен отделно рецензираните монографични публикации включват съавторство в статии на

английски език на тема „Роля на център за операционен анализ за интегриране на науката, индустрията и правителствения капацитет за поддръжка на интегрирания сектор за сигурност в България“ (15), „Механизми за регионално коопериране в областта на отбраната и сигурността“ (16), „Интелигентна отбрана: възможности за коопериране в ЮИЕ“ (18), самостоятелен доклад „Отбранително коопериране и иновационни характеристики: въздействие върху оръжейната търговия в ЕС (20), Коопериране „Изток-Запад“: измерване на дистанцията“ (25) и самостоятелен доклад на български език „Изграждане, развитие и споделяне на отбранителни способности: икономическа оценка на доверието“ (20). Характерна черта на тези трудове е подчертаната актуалност на разглежданите въпроси, интерпретиращи ключови аспекти на развитието на сектора за сигурност и отбрана в коалиционен и колективен аспект.

Трудовете от второто направление на изследване разширяват полето на изследванията на кандидата към проблеми на престъпността. В тях разглежда информационно-иновативния методически аспект за пространствен анализ на данни за престъпността (13), ценови анализ на недвижима собственост (14), генериране на сценарии за агентно-базирани симулации за анализ на пространственото позициониране на престъпността (21), връзката между регионално развитие и престъпността (22). Публикациите лансират значими идеи за аналитично базирано противодействие на престъпността.

Третото направление на изследване включва два труда по проблеми на управлението при кризи, посветени на симулирането и оценката при бедствия. И в тези трудове доминира приложението на иновационен методологически подход за оценка на непреки разходи от природни бедствия (12) и автоматизирано генериране на сценарии за агентно-базирани симулации на наводнения (24).

Четвъртото направление обединява три труда за най-често използваните модели за оценка на качеството и ефективността на образованието (18), ново разбиране за ядрена безопасност и сигурност (23) и Интернет подходи и алгоритми за събиране и анализ на данни за бизнеса, науката и образованието (26). Фокусирани са върху възможностите за стандартизиране на публикациите и подобряване на обучението.

Учебникът на кандидата на тема „Развитие на въоръженията“ (труд 11) обхваща широк кръг от въпроси, свързани с изграждането и функционирането на Система за развитие на въоръженията в страната. Тази система е национален еквивалент на международно приетото наименование Система за отбранителна аквизиция (СОА), осъществяваща придобиване на необходимите съоръжения и екипировка за функциониране на отбраната в множество развити страни. В обхвата на изследването попадат въпросите за ролята и

значението на СОА, нейното изграждане, проблеми, анализ на средата за сигурност, системни процеси и използвани модели и техники за техния анализ, и възможностите за програмно усъвършенстване.

Този труд има неоспорим принос за детайлното проучване и развитие на една от ключовите системи за стратегическо управление на отбраната в страната. Несъмнено е полезен и подпомага и обучението на студентите по едноименния катедрен предмет.

5.3. Преценка на монографиите като самостоятелен обект на рецензиране.

Трудовете на кандидата включват един самостоятелен и участие в два колективни монографични труда, които ще бъдат разгледани поотделно.

Основният самостоятелен монографичен хабилитационен труд на тема „Разходи за отбрана и разпределение на бюджета“ ще бъде разгледан по-детайлно. Той е посветен на един от сложните и полемични въпроси на ресурсното управление в отбраната на страната. Авторът се фокусира върху разпределението и ефективността на разходите за отбрана. Поставя си за цел да установи връзка между разпределението и ефективността и кои са факторите, които влияят на тази връзка. Лансира тезата, че връзката може да бъде дефинирана чрез изследване на качеството на управление, определено като намаляване на вариацията на разходите за отбрана в дългосрочен период, измервани в стойност и като дял от бюджетните разходи. Трудът включва четири изследователски задачи: анализ на разходите за отбрана на Р. България и ЕС в периода 1971-2015 г.; анализ на теоретичните схващания за разходите и на основните бюджетни въпроси в контекста на изследваната връзка; проучване на глобалните разходи за отбрана и анализ на възможностите за моделиране на изследваната връзка.

Първата задача идентифицира изследователския проблем и условията за неговия анализ. Аргументира и поставя въпроса за недостатъчно изследване на влиянието на нивото и качеството на управление върху разходите. Приема два критерия за качество на управлението: ефективност на правителството, измервана със стабилност (вариация) на разходите за отбрана в дългосрочен и краткосрочен план, и относително запазване на нивото на разходите за отбрана като величина и вариация на дела на БВП, отделян за публични разходи. Авторът основателно уточнява, че не става въпрос за качество на управление въобще, а за дългосрочното управление на разходите за отбрана, като способност за запазване дългосрочните цели на отбраната и балансиране с останалите видове публични разходи. Поставя условие за сравнително стабилна среда за сигурност и заплахи, както и стабилно икономическо развитие.

Втората за дача за изследване на разходите за отбрана, включва два периода – от 1971 г до 1990 г. и от 1991 и от 1992 до 2015 г. В рамката на втория период авторът разграничава четири подпериода: до 2006, вкл. приемането на Закон за устройство на държавния бюджет; между 2006 до 2001 г. в който протича първия етап на демократичната реформа на отбраната; от 2001 до 2007 г. с подготовка за приемане на страната в НАТО и внедряване на Системата Планиране-програмиране-бюджетиране (СППБ); и след 2007 г. до 2015 г, характерен с членство в Северноатлантическия алианс. Установява ясни тенденции на политиката за нарастване на разходите до 1980 г. (поплавно до 1979 (средно аритметична 4,8% от БВП) и по-рязко след това (5,50% от БВП) и задържане на постоянно ниво от 1980 до 1990. Подчертава характерна структура на отчитаните елементи на разходите за отбрана, като отбелязва забележителни 22-23% разходи за работна заплата и 45% за МТС, вкл. 20% от внос. Подчертава висока турбулентност на разходите във втория период, за която дава логични обяснения. Общите разходи силно варират като намаляват под 2% и достигат до 1,2%. Средно-аритметичните разходи за персонал нарастват до 60% (в критични периоди до 80%), а придобиването на въоръжение и техника (ВиТ) намалява до 10%.

Третата задача за изследване на връзката между ефективността на разходите за отбрана и качеството на тяхното управление включва аргументиране на схващането, че вариациите на влаганите ресурси е критерий за качество на управлението. Посочва, че развитите страни с по-добро качество на управлението постигат по малки вариации на разходите. Разграничава производствената и разпределителна ефективност. Подчертава отсъствието на стандарти за качество на ресурсното разпределение. Приема, че показателя за оценка на вариацията може да бъде разглеждан като критерий за това качество, с корекция при резки икономически и заплашващи промени. Прави преглед на международни, вкл. на К. Хартли, К. Шмид, А. Уилдавски, У. Нисканен и др. национални изследвания на разходите за отбрана.

В тази рамка е предприето изследване на бюджетните системи на отделни страни с цел събиране на информация за ефективността на разпределение и управление на бюджетните средства в съответствие с политическите им приоритети в периода 2004-2015 г. Анализът се базира на сравнителни индекси за качеството на управление на Световната банка и разходите за отбрана на Стокхолмския институт за изследване на мира. Оценява величината на общите разходи и дела на разходите за отбрана в бюджета, както общо, така и за избрани страни в света. Обяснява установеното нарастване до 2009 г. и намаляване след това с аналогични промени в глобалния икономически цикъл. Подчертава устойчива глобална тенденция за намаляване на дела на разходите за отбрана в БВП от около 7,5% до 6% за 12

годишен период. Тази тенденция би била позитивна, ако не е следствие на нарастване на дела на правителствените разходи в БВП на страните и не е повлиявана от промените в глобалната среда за сигурност.

Ключов момент в тази част е критериалната функция за измерване и оценка на качеството на управление. Авторът оценява няколко подхода („отворен бюджет“, Polity IV, Световни показатели за управление на Световната банка) и решава тази сложна задача като представя, предложението от Кауфман и др. Модел за ненаблюдавани компоненти. Интерпретира резултатите от приложението на този метод за 16 страни, между които и нашата. Не спестява възникналата международна полемика по това приложение. Представя ясно своята позиция по този въпрос. Ограничава обхвата на показателите за модела за ефективност на управление като се спира само на тези за Достъпност и отчетност и Ефективност на правителството. Това всъщност е най-сериозното ограничение на изследването.

Четвъртата задача включва класификация на страните според разходите за отбрана и качеството на управление. В решаването на тази задача прилага не по-малко сложен инструментариум за класификация. Използва метода за динамична обвивка на времеви редове и класификация според формата на времевия ред и според разпространяване на сходство. Приложението на този инструментариум води автора до заключението, че съществува зависимост между качеството на управление на разходите за отбрана и техните отклонения.

Петата задача анализира подходите за изследване на растежа на разходите за отбрана като функция на качеството на тяхното управление. Тя допълва установеното наличие на връзка със сравняване на промените на разходите с други променливи. Използва подход за моделиране на латентни криви. Изяснява теоретичните основания за моделиране на съпоставянето със структурни уравнения. Представя задълбочено спецификата на приложението. Тази силна страна на изложението изисква добра статистическа подготовка на читателите и обучаваните студенти, което може да затрудни използването на приложението метод. Допълва изложението с подходящи софтуерни приложения за моделирането с латентни променливи.

Петата задача се фокусира върху моделирането на растежа, вкл. оценка на съответствието между модел и използвани данни, сравнителна оценка с други модели и проверка на хипотези.

Монографичния труд предлага общ преглед на получените резултати и заключение. Показва наличие на връзка между разпределението и ефективността на факторите за отбрана.

Хабилитационния труд на кандидата впечатлява с обхвата и задълбочеността на изследване и се отличава с:

- оригинална изследователска теза;
- богат набор от източници и изследвания на проблема.
- приложение на съвременен методически апарат за изследване и анализ на разпределението на разходите за отбрана;
- полезни резултати от изследването.

Основна бележка по този труд засяга ограниченията на изследване. Авторът приема разширената концепция на ООН за добро управление, която има многокритериален и сложен характер, отразяващ осем съставни критерия. На практика обаче става въпрос за икономическа ефективност на управление. Връзката на разпределението на разходите за отбрана с качеството на управление на бюджета, разглеждано като стабилност (с малки вариации) е частен случай, при който целта на управлението е поддържане на определена траектория или регулиране (поддържане) на определено състояние (политика). В най-добрия случай цел на ефективното управление е постигане на адекватни на средата за сигурност способности със зададени бюджетни разходи. В не толкова добрия, но много често прилаган случай от икономически неразвити страни, целта е поддържане (и дори редукция) на способности с цел намаляване на дела на бюджетните разходи за отбрана и насочване към други нуждаещи се от средства публични сектори. Такъв е казуса на нашата страна, определян като икономично управление. И в двата случая на управление вариациите и стабилността на разходите, отразяващи степента на придържане към избраната политика за управление) са фактор, който зависи от множество политически, лидерски, социални, бюджетни или проблеми на сигурността проблеми. Те са повече характеристика на целта и стила на управление, отколкото на неговото качество. Не е случаен извода на автора, за установяване на значима връзка между вариациите на разходите и качеството на управление. От тази гледна точка установената значимост на прозрачността и отчетността като принципи за добро управление е полезен резултат от изследването.

Участието на кандидата във втория колективен монографичен труд представя два съвременни модела за оценка на качеството и ефективността, използвани за международни сравнения на ефективността. Анализира възможностите за приложение на съвременните методи за обвивка на данни и стохастична граница при оценка на ефективността в отбраната. Предлага широк план на разбиранията за ефективност. Тази публикация вероятно стимулира последващите търсения на автора на модерни методи за оценка на разпределителната (алокативна) ефективност.

Участието на кандидата в третия колективен монографичен труд „Съвременен инструментариум за оценяване на сигурността“ е споделено с проф. д-р Венелин Георгиев в раздела Модел за оценяване на военната

сигурност. Разделът е с подчертан методологически характер. Цели установяване на информационни източници за оценка на военната сигурност с използване на „индекс на Малмкуист“ за оценка на сравнителната техническа ефективност. В действителност прилага споменатия индекс и предлага оценки за ефективността. Наред с позитивния резултат от прилагането трябва да се отбележи като недостатък невъзможността за верификация на получените резултати от изследването. Независимо от това предложеният метод разширява множеството от приложими инструменти за оценка на сигурността, което може да се приеме като действителна цел на изследването.

Изпълнените монографични трудове характеризират кандидата по конкурса като опитен изследовател с подчертана насоченост и интереси за обогатяване на методологията за изследване на икономическите явления и процеси в отбраната,

6. Оценка на научните и научно-приложни приноси

В материалите по конкурса кандидатът посочва десет приносни резултати адресирани към изследване на разходите за отбрана, аквизицията, икономическите аспекти на сигурността и обучението. Като приемам твърденията на автора считам за най-съществени следните пет научни приноса:

- Установени са нови връзки и зависимости при разпределение и управление на разходите за отбрана в условията на колективна сигурност.
- Обогатен е приложимия съвременен инструментариум за изследване на управлението на разходите за отбрана, оценка на разпределителната ефективност, идентификацията и противодействието на престъпността и кризисния разходен мениджмънт.
- Изградена е полезна информационна база за разходите за отбрана и търговия с отбранителни продукти.
- Количествено е оценено значението на прозрачността и отчетността при управление на разходите за отбрана в национален и международен план.
- Предложени са съществени мерки за подобряване на процесите на управление на разходите за отбрана, противодействието на престъпността и кризисния мениджмънт.

Тези приноси характеризират кандидата като опитен изследовател и зрял преподавател по Икономика и управление на отбраната. Те са основна гаранция за бъдещо успешно развитие в професионалното направление и специалността.

7. Критични бележки и препоръки

Към трудовете на кандидата могат да се направят следните бележки:

- Препоръчвам използване на термина публични разходи, вместо обществени разходи. Частните разходи на гражданите също имат обществен характер.

- Препоръчително е също разграничаване на процесите по разпределение на ресурси към отбраната и процеси по разпределение на ресурси от отбраната. При първите решаваща е ролята на правителството и парламента, при вторите решенията се вземат от министъра на отбраната.

- Единствено уточнение по отношение на изследването на бюджетното разпределение на ресурси за отбрана е това, че стабилността (малките вариации) е одобрена от парламента характеристика на политиката за отбрана на правителството. Тя има индикативна стойност за управлението само при постоянни условия на средата за сигурност и икономическия цикъл. Нестабилността основно се предизвиква от структурата на националния продукт, икономическата цикличност и промени в средата за сигурност, които имат различен лаг на въздействие. Несъмнено, по предложение на министъра на отбраната, оказват влияние и редица секторни фактори като разходи за работна заплата, инвестиционни и експлоатационни разходи и пр., които също имат определена цикличност. На равнище отбрана, нестабилността на разпределение и ефективността на разходите зависи от приетите методи и постиганото с тях качество на управление. Преходът от функционално към програмно управление е средство за стратегическо насочване на разходите, което при добро приложение е в състояние да повиши ефективността като ограничи текущата оперативна нестабилност и вариация и създаде приемственост на разходната концепция за отбраната.

Направените препоръки и бележки не променят категоричната положителна оценка за постигнатите резултати и приноси от изследователската и образователна дейност на кандидата. Те имат стойност само като препоръки за бъдещата му изследователска дейност.

8. Заключение

Направеният анализ на документите по конкурс за академична длъжност „доцент“ по професионално направление „Икономика“, научна специалност „Икономика и управление (Икономика на отбраната)“ на единствен кандидат гл. ас. Георги Георгиев Пенчев дава основание за извода, че същия отговаря на изискванията на Закона за академичните степени, на правилника за неговото прилагане и Правилника за организация и провеждане на конкурси за придобиване на научни степени и за заемане на академични длъжности в УНСС. Предлагам на научното жури по конкурса да предложи на академичното ръководство на Университета да назначи кандидата за „доцент“ по посочената специалност „Икономика и управление (Икономика на отбраната)“ в КНРС на УНСС.

21.11.2017 г., София

Подпис:
/Проф. д-р Т. Иванов/